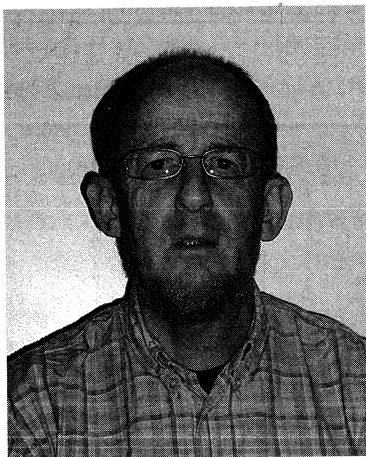

Politik och emotioner

JAN FREDRIKSSON, fil.dr i etnologi vid Lunds universitet. Disputerade 2003 på avhandlingen Politisk kultur och samhällsengagemang.

”Jag känner mig som en fullvärdig medborgare”, säger en politiker på min fråga om vad det politiska arbetet betyder för honom. Han berättar att han är en person som vill vara med och ”uträtta någonting” och inte bara ”sitta hemma i soffhörnan och gnälla”. Politikern var aktiv i byggnadsnämnden i Helsingborg i slutet av 1990-talet, en av sexton kommunalpolitiskt förtroendevalda ledamöter för olika politiska partier i nämnden (Fredriksson 2000).

Politikerns svar kan uppfattas som retoriskt och utan djupare betydelse, men kan samtidigt läsas som ett uttryck för ett förhållningssätt till politiken som inte enbart baserar sig på rationella argument. Denna artikel vill närmare granska det vi kan kalla politikens emotionella grundvalar eller förutsättningar. Vi är ju vana vid att betrakta känslor som något som i första hand rör den mänskliga naturen och inte hur vi är som samhällsmedborgare. Trots att vi är medvetna om att våra känslor kan få oss att bete oss irrationellt förväntas av oss att vi som goda samhällsmedborgare offentligt kan kontrollera våra känslouttryck. Kanske är det också därför som så mycket av den forskning som bedrivits kring politikens villkor istället fokuserat på politik som ett rationellt och intressestyrt verksamhetsfält, där det känslomässiga antingen betraktats som retoriska grepp eller som rena klavertramp (jfr Andersson 1992, Barbalet 2001, Goodwin 2001).

Min uppfattning är att förståelsen av känslor och känslouttryck som ett kulturellt fenomen kan vara ett viktigt redskap i den politiska analysen (jfr Goodwin 2001). När den politiker jag refererade till i textens inledning vill förklara sitt politiska engagemang gör han det inte med hänvisning till en rationell nyttokalkyl, eller till att vilja representera bestämda intressen, utan snarare med hänvisning till att det ger honom en rent

personlig tillfredsställelse med livet. Visserligen uttrycker han sig inte särskilt passionerat men uttalandet är i sin skenbara tomhet uttryck för något som ligger bortom ett rent intressestyrt deltagande i en social rörelse. Att engagera sig politiskt innebär ju att man upplever att det finns något som existerar utanför en själv (Berezin 2001). Att man gör något för att man anser det viktigt och nödvändigt men att man absolut inte själv måste tjäna på det. Detta är något som skiljer de engagerade från de som står vid sidan om och iakttar och kommenterar.

Den tyske filosofen Martin Heidegger menar att "känslorna är den primära källan till vårt medvetande om tingen, oss själva och våra känslor" (Andersson 1992: 209). Hos Heidegger, och andra tänkare i samma tradition, framstår känslan som förknippad med den ursprungliga upplevelsen av något. Känslan anger hur vi omedelbart reagerar i möten med andra människor eller med ting och företeelser och bildar ofta en grund utifrån vilken vi kan bygga språkligt formulerade och mer rationella förhållningssätt och attityder. Känslor handlar med andra ord om hur vi upplever eller förhåller oss till något, det är ett speciellt sätt att uppfatta händelser. Vi kan uppleva det starkt och intensivt men också vagt. Känslor är också något som resulterar i ett förhållningssätt, en attityd. Vi kan ha rättskänsla, en solidaritetskänsla eller likgiltighet. Till skillnad från spelad känsla, som i teater, så åtföljs verklig känsla av tro. Vi kan inte frigöra oss från dem utan underkastar oss (Sartre 1992).

Nu uppstår inte känslor i något slags socialt eller kulturellt vakuum utan är socialt formade. Vår känslighet kan ha sin orsak i klassbakgrund, uppfostran, att vi tillhör eller har tillhört vissa politiska

eller sociala grupperingar, som gör att vi reagerar på ett visst sätt. Vi har en bakgrund som gör att vi är disponerade för en omedelbar uppfattning eller omdöme av händelser.

Våra känslor kan även vara motstridiga. Vi kan både älska och hata, vara positiva och starkt kritiska till föremålet för våra känslor.

*

När man går med i ett politiskt parti kan detta ske av många olika skäl. En del går via ungdomsförbund naturligt över i moderpartiet, andra har en liknande koppling via närstående organisationer som fackföreningar eller Kooperationen. Men många gånger handlar politikernas berättelser också om att man blivit upprörd över något och att detta blir den utlösande faktorn som gör att man tar steget och betalar in medlemsavgiften. För då politik och politiska ställningstaganden handlar om moral, och berör våra djupaste uppfattningar om vad som är rätt och fel, innebär det att emotioner som fruktan, indignation, upprördhet, skam, passion med flera känslor därmed är en av flera aspekter som vägleder oss i våra handlingar och med vars hjälp vi gör generaliserande omdömen (jfr Kemper 2001 och Katz 1999). Bakgrunden till att en politiker i byggnadsnämnden blev partipolitiskt aktiv var ett uttalande i TV.

Orsaken till att jag tog steget och blev aktiv politiker berodde på ett uttalande Olof Palme gjorde i TV. Jag har alltid varit moderat och just den kvällen hade någon lagt en broschyr om moderaterna i min brevlåda där det fanns en möjlighet att anmäla sig, och det gjorde jag. (Fredriksson 2001)

Även om det inte alltid går att peka på någon utlösande faktor kan det finnas frå-

gor och händelser som engagerar och driver på och fungerar som konstruktiva känslor. Ett exempel på detta är en politiker i antologin *Vardagens politik* (Fredriksson 1998) som berättar om hur hennes politiska engagemang väcktes då hon var med och samlade in namn på protestlistor för att rädda en nedläggningshotad skola.

Vi lyckades rädda småskolan, men snart kom nästa problem som var betydligt värre: tågtrafiken hotades. Det var nu jag kände behov av en mera inflytelserik plattform.

Lyssnar vi till politikernas berättelser om deras bakgrund och samhälleliga erfarenheter, som ett sätt att förklara sitt politiska engagemang, framträder en bild av hur de knyter an till viktiga känslomässiga händelser genom vilka de definierar sina liv och fungerar som värdeomdömen (jfr Nussbaum 1997). Sociologen Jack Katz beskriver detta målände som att våra känslor sätter strålkastarljuset på hur vi upplever olika situationer (1999).

När det gäller många av de politiskt engagerade människor vars berättelser om sitt samhällsengagemang jag tagit del av, som i fallet med kvinnan ovan, är det slående att de lyckats vända en inledande upplevelse av besvikelse och utsatthet i förhållande till samhällets insatser till en aktiv kraft. Ett politiskt uppvaknande som man senare kan tala om med stolthet och skapar därmed en berättelse om framgång. Det känslomässiga innehållet knutet till den politiska verksamheten framstår därmed tydligt som föränderligt. I olika situationer vi är indragna i kan vi bli medvetna om tidigare händelser som väcker minnen och utgör ett "värdeladdat sätt att uppfatta sig själv". Vi är som individer hela tiden indragna i en process av att skapa objekt som vi ger en

mening och som vi handlar emot (Mead 1995). I många äldre politikers berättelser, framför allt på vänsterkanten, lyfter de ofta fram sin uppväxt under påvra förhållanden som en förklaring till deras politiska engagemang. Även om de inte likt citatet nedan direkt pekar på ett sådant samband går det dock som läsare att utläsa att det haft en viss betydelse.

Uppväxt och uppfostrad i ett arbetarhem under de förhållanden, som rädde på tjugo- och trettitalen samt tonåren och ungdomen i ett litet brukssamhälle så var det naturligt och självklart att gå med i SSU.

Att utläsa den känslomässiga grunden i uttalandet av det här slaget kräver att man läser "mellan raderna" då de känslomässiga erfarenheterna av att ha växt upp under fattiga förhållanden inte är explicit uttalade.

För andra har politiken varit en möjlighet till upprättelse, både för sig själv och sin samhällsklass. De har burit med sig in i politiken erfarenheter av oförrätter, som t.ex. att inte ha fått möjligheten att studera trots att man önskade detta på grund av att familjen inte hade råd. Men genom politiken gavs en möjlighet att utvecklas som individ och på detta sätt bli något och få upprättelse.

Jag hade som man säger lätt för mig i skolan, fick hoppa över första klass. I min hemort fanns en privat skola, där man läste till realexamen. Jag blev erbjuden av skolans styrelse att få gå där gratis. Men min mor ansåg att jag skulle bli en sparv i tranedansen eftersom vi inte hade råd med så fina kläder som de rika föräldrarna hade. Jag var naturligtvis ledsen för detta. (Fredriksson 1998).

När man ansluter sig till en social rörelse som ett politiskt parti blir man också delaktig i rörelsens kollektiva symboliska och

emotionella praktik. Arbetarrörelsen har sina röda fanor, 1 maj och Internationalen medan centern har sin landsbygdsretorik och tingsmarscher i folkdräkter. Kring dessa symboler byggs det upp politiska myter och retorik som fungerar som identitetsmarkörer och markerar en känslomässig samhörighet med rörelsen (jfr Engman 1999). För även om Internationalen och de knutna nävarna vid 1 maj-demonstrationer kan uppfattas som rutinmässiga handlingar som förlorat sin tidigare innebörd, går det inte att bortse från att för en del av deltagarna fyller dessa symboler en viktig emotionell roll.

Men för att symbolerna och retoriken skall kunna fungera samlande krävs att de är förankrade i samhällelig erfarenhet. Precis som kognitiv mening eller moraliska principer är emotioner formade av sociala förväntningar lika mycket som de är ett resultat av individuella personligheter. De beror på traditioner och kollektiva förväntningar, skriver Jeff Goodwin m.fl. i *Passionate Politics* (2001:9). Bourdieu använder sig av begreppet habitus för att beteckna sådana kollektiva erfarenheter, som vi här skulle kunna beteckna som emotionell bakgrund. Något som gör att man har likvärdiga erfarenheter av livet och samhället och som skapar en något så när gemensam värdegrund som inger en känsla av samhörighet. Det är detta som gör att centerpartister har lättare att förstå varandra i samtal om landsbygd och jordbruk, miljöpartister i sin upprördhet över kärnkraft och socialdemokrater utan närmare förklaring kan sucka tillsammans över arbetsgivares bristande moral.

Den likartade känslomässiga bakgrunden framstår här som en slags intertextualitet, som något som delas och kan refereras till utan att behöva uttala det. Det ursprungliga känslomässiga engagemanget,

det som från början gjorde att man sökte sig till den aktuella politiska rörelsen, formas delvis om i de sociala relationer som praktiseras i föreningslivet. En konkret ilska som från början kan ha varit riktad mot den egna arbetsgivaren, eller en personlig rädsla över vilka konsekvenser kärnkraften kan få, lånar i mötet med likasinnade drag från gemensamma erfarenheter och den personliga erfarenheten och blir ett exempel på de gemensamma.

Den rätta kulturella bakgrunden gör att man känner sig hemma i organisationen och rör sig obehindrat. Man har växt upp under samma förhållanden, likvärdig utbildning, varit med i samma förening med mera vilket bidrar till att man har gemensamma referensramar. Erfarenheter som manifesteras i delade värderingar, normer och samhällsperspektiv, och som tar sig uttryck i sättet att klä sig, fritidsintressen, musiksmak. Det är förkroppsligade erfarenheter som tillsammans bidrar till att forma ens person och gör att man känner på sig om man passar in eller ej, men också kan uteslutas.

Känslorna är en punkt där individuella upplevelser kan möta gemensamma erfarenheter, en punkt där det går att känna igen sig i andra. Samtidigt är såväl känslor som känslouttryck i kulturell mening inlärda och har därmed bestämda relationer såväl till personlig som till social och kulturell identitet. Vi tenderar att tala om känslor i såväl kvantitativa som kvalitativa termer. Att vara utan känslor, att vara känslolösl, är starkt negativt, men det är inte mycket bättre att ha för mycket känslor. Då är man känslös eller obalanserad. Vad som är den "normala" känsloni-vån är kulturellt bestämd och ger därmed olika grupper olika positioner med olika rätt att visa upp känslouttryck. Kvinnor har större rätt än män, "invandrare" mer

än "svenskar", barn mer än vuxna. Som kulturellt fenomen är känslor något som måste kommuniceras, antingen via språket eller via kroppen, för att vara närvarande i den sociala verkligheten. Ett uttryck för detta är diskussionen om Görans Perssons eventuella efterträdare. En samlad mediakår menar att den ena utmanaren, finansminister Per Nuder, har en bristande förmåga till att offentligt kommunicera ett känslomässigt engagemang. Mot honom ställs en av de andra utmanarna, EU-kommissionär Margot Wallström, som av media beröms för sitt breda emotionella register. Att ha förmågan att rätt uttrycka rätt känslor i rätt situation är således uppenbarligen en viktig del av det politiska spelet. Den kan skapa ledare som vi gärna kallar karismatiska.

Samtidigt som människors känslor har en så stor betydelse är det inget man direkt talar om, utan ofta är detta något man inte heller är riktigt medvetna om. Men som individer har vi kontinuerliga känsloupplevelser även om det inte alltid är de s.k. universella grundkänslorna: fruktan, vrede, sorg, avsky, överraskningar och glädje som framträder (Damasio 2002). De verkar som en inre dialog och påverkar vår sinnestämning, hur vi upplever vår situation och omgivning. De gör att vi känner oss nerslagna och missmodiga eller upprymda och glada. På detta sätt påverkar våra emotioner oss i våra dagliga sociala relationer.

*

Precis som andra aspekter av kultur skall känslor ses som resultatet av sociala handlingar och relationer. De finns där i både rationella som irrationella handlingar, positiva likväl som negativa erfarenheter. De är ett resultatet av vårt möte med

andra i olika sociala situationer och av både objektiva och subjektiva faktorer i detta möte. Genom våra dagliga handlingar, kollektiva som individuella, och erfarenheter och vår förmåga till reflektion blir vi medvetna om oss själva. Detta tar sig uttryck i de erfarenheter man gör i den politiska vardagen. Erfarenheterna varierar från individ till individ, från positiva upplevelser av framgångar och tillfredsställelse över politiska beslut och konkreta resultat till tillfällena av förtvivlan av konflikter mellan olika politiska fraktioner inom som utom partierna.

Som förtroendevald i en kommunalpolitisk nämnd är det ofta trevligt och man får vara med och påverka och får möjlighet till insyn och ta del av en större helhet, som inte andra medborgare får som står utanför politiken. Något som skapar en tillfredsställelse med engagemanget.

En annan erfarenhet av politiskt arbete är otillräckligheten inför sitt uppdrag, något som skapar frustrationer. Många vill gärna påverka men deras erfarenhet är att de inte kan påverka politiken i den utsträckningen de önskar. Politikerna vill så mycket mer än vad omständigheterna medger. De är kringgärdade av ekonomiska ramar som kommunfullmäktige fastställt och den begränsning av inflytande över vardagen i nämndens verksamheter som mål och ramstyrning och tjänstemännens starka ställning reser.

Den kanske starkaste upplevelsen av att vara delaktig i det politiska fältet är att man ingår i ett kollektiv med sin givna struktur och specifika regler. Man underordnar sig en hierarkisk ordning som styr verksamheten efter vissa värdemässiga principer som att det finns en ordförande, ersättare, minoritet och majoritet, en dagordning och att man inte kan agera som

individualist utan att det är partimajoritetens vilja som gäller.

Interaktionen i det politiska kollektivet med sina specifika regler och där politikerna försätts i en mångfald situationer, de framträder inför varandra eller allmänheten, är själva förutsättningen för det politiska arbetet. I dessa dagliga situationer i organisationerna krävs en förmåga till anpassning och en skicklighet i att hantera olika situationer. Att lyssna och ha koll på läget och ha vidöppna sinnen för olika lösningar och vara mottaglig för intryck. Exempel på detta i politiken är när det exempelvis skall fattas beslut om bygglov i en byggnadsnämnd.

Det är ofta så att antingen är det åt helvete på det ena hållet, eller så är det åt helvete åt det andra. Då gäller det för oss, och framför allt mig, att lyssna och diskutera. För att senare lyfta upp ärendet och bestämma oss för hur vi skall göra, säger ordföranden i byggnadsnämnden.

Känsligheten för det möjliga paras med det praktiska handlaget och förmågan som är nödvändig om man skall lyckas i politiken.

Uttalandet ovan visar att känslorna i den lokalpolitiska vardagen kan vara ett svårhanterligt fenomen. Det går inte alltid att i det politiska arbetet ge uttryck för vad man verkligen tycker och tänker utan det krävs en "emotionell disciplinering" (Nilsson 2000:123) för att inte det nödvändiga samspelet skall haverera. Detta är politikens "hövlighetsnorm" (Goffman 2000). Samtidigt representerar nämnderna i kommunalpolitiken olika känslomässiga uttryck. Å ena sidan finns t.ex. en byggnadsnämnd, eller en teknisk nämnd, som förväntas styras efter lagtillämpningar och förnuftsresonemang framför emotionell retorik, oavsett graden av känslomässigt engagemang hos del-

tagande politiker. Å andra sidan finns det betydligt större utrymme för känslomässiga uttryck i en omsorgsnämnd eller socialnämnd, även om dessa nämnder också förväntas styras utifrån lagar och förordningar, som ju också gärna kallas för "mjuka nämnder". I omsorg om svaga och utsatta finns ett större utrymme för emotionella utspel än i diskussioner kring gatunätets underhåll.

*

När politikerna träder in i det politiska fältet får de räkna med partikamraternas återkommande prövning av sina personliga egenskaper och färdigheter. Hur närgången granskningen blir beror på vilken position de hoppas kunna erövra i fältet. När de kämpar om förtroendet att företräda sitt parti som ledare på en framträdande position är det både väldigt konkreta och dokumenterade påtagliga egenskaper som att man är en god förhandlare och duktig på att förankra förslag till beslut som värderas liksom subtila emotionella frågor som tilltron till den enskildes förmåga. Tilltron till ledarens speciella egenskaper, karisma, handlar om dennes förmåga att utstråla och uppbära de förväntningar som reses mot denne (se Weber 1977). Och när man kämpar om förtroendet att bli ledaren så spelar den bakgrund man har, ens habitus, en inte oviktig roll. Har medlemmarna lättare att emotionellt känna igen personen underlättar det för dem att kunna identifiera sig med honom eller henne. Den rätta bakgrunden bidrar till att det uppstår en emotionell kontakt.

När någon uppnått en ledande roll i det politiska fältet blir denne också medveten om att det är en osäker position. Det politiska fältet utmärks av att rollen ständigt

måste bevisas och bekräftas av kamraterna, ledarskapet har ingen annan legitimitet än den som utgår från dess egen kraft. Om inte partikamraterna erkänner dennes speciella egenskaper och kvalifikationer bryter deras anspråk som ledare samman. Det handlar då om att leva upp till de krav och förväntningar som den position man erövrat kräver. På samma sätt som man i andras ögon kan ha karisma kan man också mista sin karisma och därmed sitt politiska kapital (jfr Weber 1977, 1987).

Detta är inte minst viktigt i politiker-
nas möten med allmänheten. Via mass-
media och de offentliga kommentarer som
omger politikerna i deras görande av poli-
tik formas en norm på hur politikerna
skall vara och som de mer eller mindre
måste följa för att bli accepterade. Men
samtidigt är misstron mot politikernas
engagemang så pass stark bland allmän-
heten att de har svårt att gå ut och hävda
att de som politiker är ledarna och har
rätt att lägga sig i. Det gör att de tvingas
spela på känslor som att inta en låg pro-
fil och "ligga lågt" och framhäva att de
är vanliga människor, är som vi andra.
Medan de vid andra tillfällen kan de mö-
tas av krav på handlingskraft då måste de
visa upp sin beslutsförmåga.

Att erövra ett förtroende kräver således
en förmåga att balansera olika krav och
förväntningar. Det är när den enskilde
politikern lyckas med detta som han
också erkänns. Samtidigt är förutsätt-
ningarna för detta förtroende stadd i för-
ändring och ständigt utsatt för omvärde-
ringar.

*

När man engagerar sig som kommunal-
politiker går man kanske in i verksam-

heten med starka känslor. Men efterhand
som man fått mera kunskap om frågorna
får dessa en mera framträdande roll i det
politiska arbetet. Känslorna får då rollen
som värdeomdömen och som emotionellt
motiverar engagemanget. Men samtidigt
ger också samtalen med politikerna en
bild av ytterligare en dimension av att vara
politiskt aktiv. Att även om frågorna upp-
levs som viktiga och värda att engagera
sig för, är det känslan för engagemanget
som tar över och verkar i bakgrunden och
ger energi åt det vardagliga politiska arbe-
tet. Ty det politiska arbetet innebär inte
bara "uppoftningar" utan den berörde får
också en stark personlig tillfredsställelse
av engagemanget i form av att träffa in-
tressanta människor, arbeta med frågor de
tycker om, utvecklas osv.

Politiken har gett mig så mycket. Jag har fått
möjlighet att påverka, jag får uttrycka uppfatt-
ningar i tal och skrift. Med uppdragen följer att
jag får träffa mycket folk, att jag får inblick i
verksamheter och miljöer som annars skulle
varit okända för mig och givetvis känner jag
mig tillfreds med ett mycket omväxlande sätt
att leva, berättar en politiker i en social nämnd
(Fredriksson 1998).

Under en period där personer varit aktiva
på det politiska fältet utvecklas en för-
ståelse för politiken. Hur vi upplever och
känner inför något är en del i utvecklan-
det av vår identitet, i detta fall en identi-
fikation med politiken, den samhörighet
som vi kan känna med det gemensamt
angelägna. Det är en identifikation som
baserar sig på den gemensamma politiska
kultur som bär upp det politiska fältet.
Dvs. det komplex av normer, värderingar
och förväntningar kring det gemensamt
angelägna som finns i ett samhälle vid en
viss tidpunkt, och som styr medborgarnas
uppfattning om vad som är möjligt att
göra i dessa frågor. Men också föreställ-

ningar om hur dess politiska institutioner skall fungera påverkar på olika sätt politikernas agerande i det politiska fältet.

Den politiska identiten utgör grunden för politikeridentiteten och för den känsla av tillhörighet som uppstår mellan de som aktivt engagerar sig i den parlamentariska politiken. Det är det som särskiljer politikerna gentemot allmänhetens ointresse för partipolitiskt arbete som gör att de kan känna en gemenskap med andra politiker över partigränserna.

För en del förstärktes denna samhörighet och för några blir identifikationen så stark att det politiska arbetet blir en del av deras liv så att all deras tid går åt till politiskt arbete. Det politiska engagemanget blir på så sätt ett sätt att leva, att vara politiskt medveten och en engagerad person. Hur passionerade vi blir hänger samman med vår vilja att öppna oss för föremålet för vårt engagemang och helt låta oss uppslukas och glömma tid och rum (jfr Andersson 1992). För en utomstående kan det var svårt att förstå personer som lägger all sin fritid på politiskt arbete. Svaret är att det existerar inget annat än politiken och de har helt förenats med föremålet för deras fascination och själva är de intet (jfr Østerberg inledning till *Varat och intet* av Sartre 1992). Likgiltigheten är dess motsats.

Samhörigheten förstärks genom det vardagliga politiska arbetet där politiker från olika partier möts för att lösa olika politiska problem genom förhandlingar, diskussioner och ställningstaganden. I denna vardag, trots alla verkliga och symboliska strider, uppstår en gemenskap och närhet som leder t.ex. till att man efter en tid tilltalar varandra vid förnamn. Genom dessa olika möten blir engagemanget en del i en process, som grundar sig på delade erfarenheter, där det utvecklas en grupp-

gemenskap med politiken oberoende partitillhörighet (jfr Alsmark 1997:9).

Känslan av utvaldhet ingår också i politikeridentiteten. Att vara en grupp människor som kan ses som stabila och sköt-samma samhällsmedborgare som tar hand om andra (jfr Ambjörnsson 1988). Detta är något som kommer fram i politikernas berättelser om sin politiska verksamhet där de just framhäver detta, att de ser sig som talesmän för svaga och utsatta i samhället och att det är deras uppgift att vara deras ombud. Man kan säga att detta ligger i linje med grunden för det politiska engagemanget, att man inte enbart engagerar sig för sina egna intressen. Kanske kan man beteckna denna identitet som altruistisk, att man uppfattar sig som utvald till ledare och ställföreträdare för andra, moraliskt bunden att ta ansvar för dessa. Denna ansvarskänsla kan vara speciellt inriktad mot vissa grupper i samhället: "dom svaga", "dom utsatta", "dom som inte kan göra sin röst hörd", "vanligt folk" osv.

LITTERATUR

- Alsmark, Gunnar (red.), 1997. *Skjorta eller själ. Kulturell identiteter i tid och rum*. Lund: Studentlitteratur.
- Ambjörnsson, Ronny, 1988. *Den skötsamme arbetaren. Idéer och ideal i ett norrlänskt sågverkssamhälle 1880–1930*. Stockholm: Carlssons.
- Andersson, Sten. *Känslornas filosofi*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings bokförlag.
- Barbalet, J.M., 2001. *Emotion, Social Theory, and Social Structure*. Cambridge: University Press.
- Berezin, Mabel, 2001. "Emotion and Political Identity." I: *Passionate Politics. Emotion and Social Movements*. Chicago/London: University of Chicago Press.
- Damasio, Antonio R., 2002. *Känslan av att leva. Kroppens och känslornas betydelse för medvetenhet*. Stockholm: Natur och kultur.

- Engman, Jonas, 1999. "Förstamajdemonstrationer och politisk symbolik." I: *Ta fan i båten*. Lund: Studentlitteratur.
- Fredriksson, Jan, 2000. *Rollen som plan- och byggpolitiker*. En etnologisk studie av politiskt engagemang i Helsingborg 1997–1998. Lund: Etnologiska institutionen, Lunds universitet.
- Fredriksson, Jan, 2001. "Vägen till politiken. En etnologisk studie av hur det går till när man blir kommunalpolitiskt engagerad." I: *Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och landsting*. SOU 2001:48.
- Goodwin, James M.; Poletta, Jasper & Poletta, Francesca, 2001. *Passionate Politics. Emotion and Social Movements*. Chicago/London: University of Chicago Press.
- Goffman, Erving, 2000. *Jaget och maskerna. En studie i vardagslivets dramatik*. Stockholm: Prisma.
- Katz, Jack, 1999. *How Emotions Work*. Chicago and London: The university of Chicago Press.
- Kemper, Theodore, 2001. "A structural approach to Social Movement Emotion." I: *Passionate Politics. Emotion and Social Movements*. Chicago/London: University of Chicago Press.
- Kitayama, Shinobu & Markus, Hazel, Rose, 1995. *Emotion and Culture*. Washington: American Psychological Association.
- Mead, George H., 1995. *Medvetandet, jaget och samhället. Från socialbehaviorisk ståndpunkt*. Lund: Argos.
- Nilsson, Torbjörn, 2001. *Den lokalpolitiska karriären*. Växjö: University Press.
- Nussbaum, Martha C., 1997. "Emotioner och värdeomdömen." I: Holm, Ulla M.; Mark, Eva & Persson, Annika (red.), *Tanke, känsla, identitet*. Göteborg: Anamma.
- Sartre, Jean-Paul, 1992. *Varat och intet*. Göteborg: Bokförlaget Korpen.
- Weber, Max, 1977. *Vetenskap och politik*. Göteborg: Bokförlag Korpen.
- Weber, Max, 1987. *Ekonomi och samhälle. Förståendesociologins grunder*. Lund: Argos.
- Österberg, Dag, 1992. "Inledning." I: Sartre, Jean-Paul, *Varat och intet*. Göteborg: Bokförlaget Korpen.

SUMMARY

Politics and Emotion

In this article Jan Fredriksson examines what we could call the emotional basis or emotional conditions of politics. We are used to looking at emotions as something that primarily belongs to the human nature and nothing that has to do with our behaviour as citizens. Although we are conscious of that emotions can make us behave irrational it is expected that we as good citizens in public life can control our expressions of emotions. Maybe that is the reason that so much of the research that has been done about the conditions of politics focuses on politics as a sphere of activities ruled by interest and rational thinking, where emotional affects are considered as either rhetorical or clanger. According to my opinion the understanding of emotions and emotional expressions as a cultural phenomenon might be an important tool in the analysis of politics.